

DIN ISTORIA ARHIVELOR DIN ROMÂNIA

Arhiva oraşului Braşov la sfârşitul secolului al XVIII-lea

GERNOT NUSSBÄCHER

În câteva articole anterioare, am prezentat istoria arhivei oraşului Braşov pînă în secolul al XVIII-lea¹, urmărind sistemele de arhivare², evidenţa contemporană şi prelucrarea arhivistică a documentelor vechi³. Acum vom prezenta evoluţia arhivei oraşului Braşov, mai precis a Magistratului sau Sfatului oraşului Braşov la sfârşitul secolului al XVIII-lea.

După introducerea sistemului de registratură, începînd din anul 1772, existînd repertorii alfabetice detaliate, situaţia arhivei Braşovului poate fi urmărită mai bine, documentele permiţînd o imagine complexă asupra uneia din cele mai importante arhive oraşeneşti din Transilvania, din perioada feudală.

În ceea ce priveşte localul arhivei, pînă la 1770 arhiva era păstrată în două încăperi de la etajul Casei Sfatului, în bolta de sub turn şi într-o cameră mare spre sud⁴. Între 1774—1778, Casa Sfatului a fost mărită, adăugîndu-i-se încă un rînd de încăperi spre vest, la ambele nivele, apoi loggia şi frontorul în partea de vest⁵. Pentru arhivă au fost destinate două încăperi din colţul de sud-vest al clădirii, deoarece vechea cameră de arhivă a devenit de şedinţe a comunităţii centumvirale. Arhiva veche a fost păstrată în continuare în bolta de sub turn.

În anii de după 1770 postul de arhivar al oraşului nu a mai fost ocupat, sarcinile aferente fiind efectuate în continuare de către fostul arhivar Georg Michael Gottlieb von Herrmann, care fusese avansat în funcţia de notar, în perioada 1771—1783⁶. Dintr-un raport al lui G.M.G. von Herr-

---

¹ Gernot Nussbächer, *Contribuţii la istoria arhivei Braşovului în secolele XV—XVIII*, în „Cumidava”, IV, Braşov, 1970, p. 559—574.

² Idem, *Sisteme de arhivare înainte de introducerea sistemului de registratură în unele arhive oraşeneşti din Transilvania*, în „Culegere de referate”. Sesiunea 1969, Bucureşti, 1971, p. 142—146.

³ Idem, *Preocupări de evidenţă contemporană şi de prelucrare arhivistică la Braşov în secolele XVI—XIX. Contribuţii noi la istoria arhivei Braşovului*, în *Ştefan Meteş la 85 de ani*, Cluj Napoca, 1977, p. 161—165; Idem, *Aus Urkunden und Chroniken*, vol. II, Bucureşti, 1985, p. 151—154.

⁴ Idem, *Contribuţii ...* p. 568.

⁵ Idem, *Din cronici şi hrisoave. Contribuţii la istoria Transilvaniei*, Bucureşti, 1987, p. 100—101.

⁶ Friederich Stenner, *Die Beamten der Stadt Brasso (Kronstaat)*, Braşov, 1916, p. 64.

mann rezultă următoarea organizare în această vreme a arhivei Braşovului, în care erau aplicate ordinea alfabetică şi cea cronologică ⁷:

În ordine alfabetică erau păstrate:

1. Ordinele guberniale şi informările Magistratului (Sfatului) oraşului către guvernul Transilvaniei după denumirile latineşti ale obiectelor principale la care se refereau.

2. Dispoziţiile Magistratului în ordinea alfabetică a denumirilor în limba germană a problemelor principale conţinute.

3. Scrisori de obligaţie, contracte şi socoteli ale oraşului cu anumite persoane, în ordinea alfabetică a numelor acestora.

4. Actele privitoare la bresle, după denumirile acestora în limba germană.

5. Procese penale („criminale”).

6. Scrisorile divizorale

7. Cereri şi memorii ale persoanelor particulare erau ordonate după numele celor la care se refereau.

8. Actele judecătoreşti şi procesele în recurs erau ordonate în ordine alfabetică după numele reclamanţilor.

În ordine cronologică erau păstrate:

1. Ordinele Comisariatului Suprem Provincial cu privire la dislocările de trupe, prestaţiile pentru armată şi alte asemenea acte.

2. Adrese (litterae missiles) ale celorlalte autorităţi administrative din Transilvania.

3. Evidenţa veniturilor publice era păstrată în ordine cronologică, însă în cadrul ei în ordine alfabetică, după denumirile ramurilor economice la care se refereau (bere, vin, grâu etc.).

4. Privilegiile păstrate în ordinea cronologică a emiterii lor au şi un indice alfabetic după problemele la care se referă („Consignatio privilegiorum”).

5. Actele referitoare la conscripţii şi impozite.

6. Actele dietale.

Pentru ordinele guberniale şi actele dietale, G.M.G. von Herrmann a elaborat indici alfabetici, care însă nu s-au păstrat pînă astăzi, documentele fiind ulterior înglobate seriei Actelor Magistratului.

Schimbări mai importante în arhiva Braşovului au avut loc în anul 1784, în cadrul reformei administraţiei locale efectuată sub conducerea judeului primar Michael Fronius ⁸, pe fundalul marilor reforme administrative iosefiniene ⁹. La 25 mai 1784, judele primar propune în şedinţa Magistratului că „este neapărat necesar să se numească un arhivar, care să nu fie împovărat cu alte sarcini”. Drept urmare este numit ca arhivar — însă fără salariu — secretarul „supernumerar” Georg Trausch ¹⁰. Totuşi, atunci cînd în octombrie 1784 se procedează la separarea documentelor referitoare la localităţile din districtul Braşov — înglobat acum în comitatul Trei Scaune — din

⁷ Arh. St. Braşov, fond Primăria Braşov, colecţia Privilegii, nr. 762/8.

⁸ Friedrich Stenner, *op. cit.*, p. 45.

⁹ *Istoria României*, III, Bucureşti, 1964, p. 730—740.

¹⁰ Arh. St. Braşov, fond Primăria Braşov, IV. C.36 (Protocolul magistratului 1784/1), p. 518, poz. 22.

arhiva oraşului Braşov, din partea Magistratului participă G. M. G. von Herrman, devenit senator, și notarul Paul Pleker¹¹.

În urma unei noi propuneri a judeului primar, Michael Fronius, în ședința Magistratului din 11 decembrie 1784, a fost numit în funcția de arhivar Marcus Tartler, „deoarece zilnic este nevoie de un arhivar și în lipsa lui nimeni nu este responsabil pentru scriptele publice”¹². După două zile, Marcus Tartler depune jurământul și pentru a-i da directive cu privire la îndeplinirea sarcinilor sale, notarul Paul Plecker și vicienotarul Johann Tartler sînt însărcinați cu întocmirea unui proiect de instrucțiuni¹³.

Această instrucțiune este prezentată și aprobată în ședința Magistratului din 1 februarie 1785¹⁴. Într-o descriere a organizării administrației locale a Braşovului din 1785 rezultă că din cancelaria oraşului făceau parte notarul, vicienotarul și șase secretari. Dintre aceștia din urmă, doi erau actuari la instanțele judecătorești, iar trei rezolvau corespondența curentă și funcționau ca secretari la diferite comisii. Ultimul din cei șase secretari aveau funcție de arhivar și în această calitate aveau în primire păstrarea scriptelor și documentelor publice, avînd obligația ca arhiva să fie menținută în ordine¹⁵.

„Instrucțiunea pentru arhivarul oraşului a fost trecută în registrul intitulat „Constituțiile proprii ale oraşului liber regesc Braşov”, în așa-zisa „carte roșie”, care constituia unul din însemnele de funcție ale judeului primar¹⁶. Fiind prima instrucțiune arhivistică cunoscută din Braşov, îi expunem conținutul mai amănunțit. La 1785 se făcea deosebire între „arhiva nouă” — din perioada de după introducerea sistemului de registratură în 1772 —, și „arhiva veche”, în care se păstrau documentele mai vechi. „Arhiva mumă” se păstra în două dulapuri în camera de consiliu a Magistratului — încăperea din colțul sud-vestic al clădirii. În dulapul mai mare erau păstrate Actele Magistratului, iar în dulapul mai mic protocoalele Magistratului și registrele de socoteli. După ce dulapurile se umpleau, documentele din anii vechi urmau să fie transferate în arhiva veche.

În arhivă se păstrau documente privind problemele publice, dar și privind persoane particulare depuse pentru păstrare mai sigură. Sarcinile arhivarului erau următoarele:

1. Păstrarea unei bune ordini pentru a putea găsi documentele la nevoie.
2. Întocmirea de repertorii sau indici alfabetici pentru toate documentele care nu erau cuprinse în asemenea instrumente auxiliare, precum și numerotarea documentelor.

¹¹ Ibidem, IV. C. 37 (Protocolul magistratului 1784/11), p. 499—500, poz. 26, ibidem, seria Actele Magistratului Braşov, 1784, nr. 2077.

¹² Ibidem, IV. C. 37, p. 928, poz. 19.

¹³ Ibidem, p. 933, poz. 8.

¹⁴ Ibidem, IV. C. 40 (Protocolul magistratului 1785/I), p. 232—233, poz. 21.

¹⁵ Ibidem, p. 384.

¹⁶ Ibidem, fond Primăria Braşov, IV. U. 8 „Eigene Verfassungen der königl. freyen Stadt Cronstadt, wie solche in Jaht 1782 angefangen, und erdlich in Jahr 1785, nach dem sie vollkommen ausgefertigt und von Magistrat und Comunitat bestätigt worden, hicher zur künftigen Wissenschaft und Darmachrichtung eingetragen worden sind”, p. 73—84! „Instruction für den Stadt-Archivarium”. Vezi și broșura *Filiala Arhivelor Statului Județul Braşov*, București, 1981, p. 27.

3. Păstrarea cu grijă a documentelor și privilegiilor de interes public, deci a acelor care asigurau drepturi concrete, ferirea lor de mucegai, umezeală și alți factori de degradare.

4. Eliberarea de documente numai în baza unui ordin special al Magistratului sau a judeului primar. În locul documentului trebuie pusă o dovadă de primire.

5. Arhiva trebuie ținută mereu sub cheie. În caz de absență era reglementată înlocuirea arhivarului.

6. Arhivarul să nu alcătuiască nicidecum o arhivă separată la domiciliul său, deoarece scriptele publice nu trebuie păstrate în nici un alt loc decât la arhivă.

7. Lucrările de arhivă, în consecință, trebuie efectuate numai la arhivă și în incinta Casei Sfatului, și nu la domiciliu, așa cum lucrau ceilalți funcționari publici.

8. Rearhivarea actelor conform numerelor de înregistrare.

9. Pentru acte, scoase de la locul lor și anexate la acte ulterioare, trebuie lăsată o fișă care indica locul real de păstrare al actului scos, pentru ușurarea găsirii lui.

10. Documentele de interes public, contracte, scrisori de garanție și alte asemenea trebuiau păstrate, separat de celelalte scripte, în bolta arhivei vechi, într-un dulap special, întocmindu-se pentru ele o evidență aparte. Acestea au constituit apoi seria așa-ziselor „Acte în depozit”.

11. Arhivarul trebuia să se îngrijească de legarea protocoalelor Magistratului și a socotelilor publice, după revizia lor.

12. Arhivarul trebuia să întocmească indici alfabetici la sfârșitul protocoalelor Magistratului „deoarece protocoalele și scriptele, fără repertorii bune, nu pot aduce un folos bun”.

13. Documentele mai importante, îndeosebi dispozițiile valabile și pentru viitor, să fie cuprinse într-un „repertoriu general”, unde să se menționeze anul și numărul actului.

14. Documentele persoanelor particulare, actele în depozit și obiecte confiscate („sequestra”) arhivarul avea voie să le primească numai cu știrea și din ordinul Magistratului. Trebuia să întocmească pentru ele o evidență separată de cea a documentelor publice. Aceste documente erau accesibile numai pentru deponenți. Obiectele confiscate se păstrau sub cheie și sigilate, fiind eliberate numai din ordinul Magistratului.

15. La predarea serviciului arhivarului către succesorul său, trebuia întocmit un proces verbal, în care să se menționeze că arhiva a fost predată în ordine și cu evidențele la zi, prin care fostul arhivar era desărcinat de responsabilități ulterioare.

16. Arhivarul nu are voie să „caseze” nici scripte vechi și nici noi, oricât de neînsemnate ar părea ele, ci trebuie să le pună în despărțiturile respective.

17. Pentru îndeplinirea serviciului de arhivar sînt necesare următoarele calități morale: hărnicie, credință și discreție. Arhivarul primește ordine și dispoziții numai de la judele primar și de la cei doi notari.

18. După necesitățile ce se vor ivi, instrucțiunea poate fi modificată în viitor.

Fără să comentăm toate detaliile, constatăm totuși, că prima „Instrucțiune pentru arhivarea orașului” din Brașov conține în esență principiile arhivistice valabile și în prezent:

- ordine pentru regăsirea ușoară a documentelor;
- evidențe detaliate asupra conținutului;
- condiții de păstrare și securitate;
- modalități de scoatere a documentelor din arhivă;
- perfectarea documentelor pentru păstrarea definitivă;
- gestionarea și responsabilitatea pentru documente;
- interdicția distrugerii documentelor;
- calități morale și păstrarea secretului de serviciu.

În anul 1789 nemaifiind loc în dulapul de arhivă, a fost comandat un nou dulap cu 96 de despărțituri, late de 26 cm, înalte de 36 cm și adânci de aproape 70 cm. Dulapul era închis cu opt uși¹⁷.

În 1790 se constată că arhiva nu mai este ținută în rânduială deoarece fostul arhivar, Marcus Tartler, în iulie 1786 a fost promovată în funcția de notar¹⁸, postul de arhivar nefiind ocupat în continuare¹⁹. Judele primar Michael Fronius propune pentru funcția de arhivar pe secretarul Johann Jungling²⁰ și transferarea arhivei în fosta cancelarie și în camera alăturată, după o prealabilă renovare a încăperilor²¹. Cum Jungling a primit alte însărcinări, la începutul anului 1791 a fost numit arhivar fostul „secretar onorific” Johann Michael Brenner²². Comunitatea Centumvirală a aprobat propunerea Magistratului ca „arhiva Magistratului să fie îngrijită de o persoană aparte, care va avea numai această sarcină, pentru a efectua ordonarea cit mai repede”.²³

În octombrie 1792 a sosit la Brașov o comisie gubernială pentru cercetarea denunțurilor lui Michael Cronenthal²⁴. Această comisie a raportat guvernului Transilvaniei că lucrările ei sînt tergiversate deoarece „arhiva nu este în cea mai bună ordine”. În consecință, printr-un decret aulic din 7 august 1793, s-a poruncit Magistratului „să aducă arhiva într-o ordine bună și să introducă o manipulație ordonată”.²⁵

Magistratul a luat hotărîrea să însărcineze pe senatorii Jacobus Johann Mylius²⁶ și Johann Georg Trausch²⁷ să verifice împreună cu arhivarul orașului fiecare act în parte. Senatorul Mylius a fost numit inspectorul arhivei, care trebuia să supravegheze aplicarea întocmai a instrucțiunii de serviciu de către arhivar. Sarcina sa era să fie zilnic între orele 9—12 și 15—18 la arhivă, să dea dispoziții arhivarului, dar „să și pună personal mîna”²⁸.

¹⁷ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, seria Actele Magistratului, 1789, nr. p. 608.

¹⁸ Friedrich Stenner, *op. cit.*, p. 147.

¹⁹ Gernot Nussbächer, *Contribuții ...*, p. 572.

²⁰ Friedrich Stenner, *op. cit.*, p. 76.

²¹ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, IV. C. 56 (Protocolul magistratului pe august 1790), p. 735—737, nr. 1214.

²² Friedrich Stenner, *op. cit.*, p. 18.

²³ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, seria Actele Magistratului 1791, nr. 335.

²⁴ Georg Michael Gottlieb von Herrmann, *Des Alte und Neue Kronstadt*, II, Sibiu, 1887, p. 493.

²⁵ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, seria Actele Magistratului 1793, nr. 2318.

²⁶ Friedrich Stenner, *op. cit.*, p. 96.

²⁷ *Ibidem*, p. 150.

²⁸ Vezi nota 25.

Propunerea Magistratului pentru sporirea salariului anual cu 100 florini pentru sarcinile suplimentare ale „inspectoratului arhivei” a fost însă respinsă de Comunitatea Centumvirală²⁹.

La 23 iunie 1794 arhivarul Johann Josef Trausch a prezentat lista actelor și registrelor lipsă³⁰. Lista cuprinde anii 1772—1790. Din prima parte a anului 1772, din 694 de numere erau lipsă vreo 500 din a doua parte din 456 lipseau 33 de acte. Din anii pînă la 1781 lipseau cite 50—100 de acte, iar după 1782 din fiecare an erau peste 150 de acte lipsă³¹. Ulterior, multe din lipsurile constatate au fost completate. În 1796 arhivarul Trausch a solicitat confecționarea unui nou dulap de arhivă, cele vechi devenind neîncăpătoare.³²

Din anul 1797 consemnăm o nouă inițiativă a judeului primar Michael Fronius pentru organizarea mai bună a arhivei³³. La aceasta se adaugă un ordin gubernial, nr. 6251 din 6 octombrie 1797, emis în urma decretului aulic din 9 septembrie, prin care se cere o informare exactă despre arhiva orașului Brașov³⁴. Fostul arhivar Johann Joseph Trausch și arhivarul Johann Joseph Plecker au prezentat raportul lor în acest sens la 28 noiembrie 1797³⁵. Situația arhivei se prezenta atunci în felul următor:

Din cauza incendiului Brașovului din 21 aprilie 1689, în arhivă erau acte numai începînd din anul 1698, mai vechi fiind doar privilegiile, neatînse de incendiu. Actele de după 1698 erau ordonate pe ani și prevăzute cu numere în continuare în cadrul anilor pînă la 1747. Pentru perioada 1748—1771, actele erau puse în fascicule pe ani, însă fără numerotare. Începînd de la 1772, toate actele erau înregistrate. Repertorii sau indici alfabetici existau pentru anii 1698—1747, apoi 1759, 1763, 1765 și 1769, iar începînd din 1772 fără întrerupere pînă la 1796. Protocoalele Magistratului încep în serie continuă la 1756. Din perioada anterioară sînt menționate „cartea neagră” din 1690—1753³⁶ și protocolul notarului Martin Seewaldt pe anii 1709—1713³⁷. La protocoalele din anii 1777, 1778 și 1781 există lipsuri.

Analiza repertoriilor pentru Actele Magistratului din secolul al XVIII-lea arată că majoritatea lor sînt scrise de G.M.G. von Herrmann (pentru anii 1698, 1701, 1743—1750, 1761—1771). Filigranele hîrtilor atestă că, în afară de perioada 1704—1709, scrisă pe hîrtie avînd data 1782 în filigran și perioada 1702—1703, scrisă pe hîrtie cu filigran 1792, restul repertoriilor din 1698—1750 și 1764—1770 au fost scrise pe hîrtie fabricată în anii 1794—1796 și legate în volume la 1801³⁸.

²⁹ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, seria Actele Magistratului, 1793, p. 2952.

³⁰ Ibidem, 1794, nr. 1317.

³¹ Ibidem, fond Primăria Brașov, colecția Privilegiu, nr. 761/27.

³² Ibidem, fond Primăria Brașov, IV. C. 93 (Protocolul magistratului 1796/II), p. 128—129, nr. 1466.

³³ Ibidem, IV. C. 95 (Protocolul magistratului 1797/II), p. 839—842, nr. 1983.

³⁴ Ibidem, fond Primăria Brașov, seria Actele Magistratului, 1797, nr. 2115.

³⁵ Ibidem, 1797, nr. 2433.

³⁶ Ibidem, fond Primăria Brașov, IV. D. 1. a.

³⁷ Ibidem, IV. C. 1.

³⁸ Următoarele repertorii au fost alcătuite abia în secolul al XIX-lea: 1751 după 1821, 1752 în 1826, 1753 în 1826 de către H. G. Gaudi, 1754 după 1824, 1755 după 1825, 1756—1760 după 1840.

În anul 1798, guvernul Transilvaniei a însărcinat pe judele regal al scaunului Trei—Scaune, contele Johann Mikes, cu o anchetă asupra arhivei Braşovului şi a cerut întocmirea unei noi liste a actelor lipsă şi întocmirea repertoriilor pe anii 1699, 1700, 1742, şi 1752—1763. Pentru îndeplinirea acestor sarcini, arhivarul Trausch a cerut restituirea actelor împrumutate şi eliberarea de alte însărcinări ³⁹.

Printr-o adresă specială, contele Mikes a cerut completarea proto-coalelor Magistratului pe anii 1777, 1778 şi 1781, scrierea în curat a concep-telor protocoalelor Magistratului din 1757, întocmirea unei evidenţe asupra registrelor de socoteli cu ajutorul a încă unei persoane şi în prezenţa dele-gaţilor centumvirilor, Magistratul a hotărît ca Trausch să fie ajutat de către secretarul Josef Plecker ⁴⁰. În urma anchetei s-a mai emis şi ordinul gubernial nr. 8253 din 25 octombrie 1798, în care se cerea restituirea actelor duse la domiciliul lor de către senatori şi indeosebi de către judele primar Michael Fronius, iar pentru actele scoase să se dea adeverinţe şi să se ţină evidenţa lor într-un protocol ⁴¹.

Drept urmare, registrele de socoteli şi alte registre nelegate din peri-oada 1702—1798 au fost legate în anul 1799 de către legătorii de cărţi Gabriel Kovats (82 volume) şi Jacob Clemens (168 volume) ⁴². Pentru aceste regis-tre de socoteală, care erau separat păstrate de către Comunitatea Contum-virală, s-a confecţionat, în acelaşi an, un dulap mare cu 12 uşi. Cheltuielile pentru arhivă au fost aprobate ulterior printr-un ordin aulic din 8 mai 1800, comunicat prin decretul gubernial nr. 5265 din 19 iunie 1800 ⁴³.

Un alt decret aulic din 28 august, comunicat prin decretul gubernial nr. 8829 din 9 octombrie 1800 cerea magistratului în urma anchetei conte-lui Mikes:

- restituirea actelor scoase din arhivă;
- căutarea actelor din anii 1715—1719, care lipseau în arhivă;
- să se completeze lipsurile din arhivă din actele găsite la moartea judeului primar, întimplată la 28 iunie 1799;
- să se întocmească indicii şi repertoriile lipsă.

La începutul anului 1801 vicenotarul Joseph Plecker a prezentat raportul asupra măsurilor întreprinse ⁴⁴:

1. Nu s-au găsit protocoalele Magistratului mai vechi de anul 1756;
2. Lipsurile la protocoalele magistratului din anii 1777, 1778 şi 1781 nu au putut fi completate;
3. Repertoriile pentru anii 1715, 1719, 1751—1758 şi 1761—1762 n-au putut fi întocmite din cauza suprasolicitării arhivarului;
4. Lipseau acte din 1715 şi 1719. Cele din 1698—1750 au fost numero-tate.

Actele din 1751—1763 nu erau numerotate. Situaţia nu s-a schimbat; decît prin găsierea unor acte din anii 1692—1697 şi a unui singur act din 1719;

³⁹ Arh. St. Braşov, fond Primăria Braşov, seria Actele Magistratului 1798, nr. 1763.

⁴⁰ Ibidem, 1798, nr. 2581.

⁴¹ Ibidem, 1798, nr. 2867.

⁴² Ibidem, 1799, nr. 2412.

⁴³ Ibidem, 1800, nr. 2017.

⁴⁴ Ibidem, 1801, nr. 404.

5. Lista actelor găsite la defunctul jude primar Michael Fronius a fost înaintată guberniului.

Pentru uzul său curent de serviciu, arhivarul Johann Joseph Trausch a început, în jurul anului 1800, — după cum arată filigranele hîrticii — să întocmească un repertoriu general pentru documentele mai importante din seria Actelor Magistratului. El a cuprins în acest repertoriu general acte din perioada 1700—1829. În perioada de după 1818 cînd și fiul său, Josef Franz Trausch a început să lucreze ca funcționar public⁴⁵, acesta din urmă a completat registrul cu rezumate ale actelor din perioada 1807—1823, uneori și anterioare și ulterioare pînă în preajma anului 1848. În anul 1865, Joseph Franz Trausch a donat acest repertoriu general arhivei orașului Brașov⁴⁶.

Se cuvine să arătăm în acest loc că ordonările efectuate și instrumentele auxiliare de evidență întocmite la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în arhiva Brașovului și-au păstrat valabilitatea timp de aproape două secole, fiind principala cale de accesibilizare a documentelor din secolul al XVIII-lea, atît pentru nevoile interne ale instituției cit și pentru cercetările istorice. Abia în zilele noastre, cînd vechile evidențe nu mai corespund exigențelor cercetărilor istorice moderne, s-au reluat aceste documente în lucru, întocmindu-se inventare arhivistice detaliate pentru seria Actelor Magistratului Brașov.

După ce am prezentat situația internă a arhivei ne vom referi și la valorificarea acestor documente prin cercetări și publicații istorice. În primul rînd trebuie să amintim aici pe Georg Michael Gottlieb von Herrmann, care a continuat ordonarea arhivei prin diferite lucrări de uz intern, de serviciu, dar și pentru publicații⁴⁷. Herrmann a publicat mai întii documente privilegiale și fragmente de documente din arhiva Brașovului în lucrarea sa *Die Grundverfassungen der Sachsen in Siebenbürgen und ihre Schicksale*, Offenbach, 1792⁴⁸. În parte, aceste documente au fost reeditate de profesorul universitar A.L.Schlozer din Göttingen în 1795⁴⁹. Tot în 1795 au apărut fragmente de documente brașovene într-o lucrare anonimă⁵⁰.

În 1801 a apărut o altă lucrare anonimă despre relațiile Brașovului cu satele vecinate, în care se publică mai multe documente privilegiale⁵¹. Tot în același an, G.M.G. von Herrmann publică o lucrare despre începuturile orașului Brașov, bazîndu-se pe documentele de arhivă pe care le publică

⁴⁵ Friedrich Stenner, op. cit., p. 151.

⁴⁶ „Haupt-Register über die Normal-Verordnungen und wichtigsten Akten des Kronstädter Magistratual-Archivs, von den Jahren 1700—1822, verfasst von den ehemaligen Magistratual-Beamten Johann Joseph Trausch und Joseph Franz Trausch; ein volum manuscris in formatul folio. Vezi și Franz Zimmernann, *Über Archive in Ungarn*, in „Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde”, N. F. XXIII, Sibiu, 1891, p. 697.

⁴⁷ *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, 1978, p. 171.

⁴⁸ Josef Trausch, *Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarische Denksblätter der Siebenbürger Deutschen*, vol. II, Brașov, 1870, p. 129—148.

⁴⁹ August Ludwig Schlözer. *Kritische Sammlungen zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. I, Göttinger, 1795.

⁵⁰ *Chorographic von Burzenland*, in „Siebenbürgische Quartalschrift”, IV, Sibiu, 1795, p. 326—361.

⁵¹ *Verhältniss der Stadt Cronstadt gegen die unliegenden Dörder*, in „Siebenbürgische-Quartalschrift”, VII, Sibiu, 1801, p. 247—255 și 285—298.

în note ⁵². Învăţatul Lukas Joseph Marienburg ⁵³ se referă într-o scurtă lucrare apărută în 1801 tot la documente din arhiva Braşovului, pe care însă nu le publică ⁵⁴. Un alt istoric, care a folosit şi a publicat documente şi din arhiva Braşovului, a fost Joseph Carl Eder, el însuşi născut la Braşov care însă mai târziu a activat la Sibiu ⁵⁵.

Arhiva Braşovului a fost foarte cercetată şi de către Georg Michael Gottlieb von Herrmann pentru monumentală sa lucrare *Das Alte und Neue Cronstadt* (Braşovul vechi şi nou) în trei volume, scrisă în anii 1799—1802, care din cauza cenzurii a putut fi publicată, în parte, abia în deceniul al nouălea din secolul trecut, la 80 de ani de la moartea autorului. În prefaţa la volumul întâi, Herrmann arată că a folosit, pe cit posibil, documente publice ⁵⁶. Verificând notele volumului întâi, care cuprinde perioada pînă la 1688, am găsit pe lîngă multe lucrări tipărite şi manuscrise — citate ca izvoare de către autor — aproape două sute de documente din colecţia de privilegii din arhiva oraşului, deci aproape o treime din colecţie a fost folosită la documentarea lucrării.

În volumul al doilea, care se referă la anii 1688—1780, Herrmann a folosit peste 600 citate din documente de arhivă, îndeosebi din actele şi protocoalele Magistratului ⁵⁷. În ultimul volum, pentru perioada 1780—1800, numărul documentelor citate din arhiva Braşovului este şi mai mare, aceasta fiind sursa principală pentru prezentarea istoriei oraşului Braşov la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, deci pentru o perioadă contemporană, ceea ce trebuie subliniat în mod deosebit ⁵⁸.

Prin activitatea publicistică a lui G.M.G. von Herrmann, Joseph Carl Eder, Lukas Joseph Marienburg şi a altora, care continuă şi la începutul secolului al XIX-lea, arhiva Braşovului a devenit una din cele mai bine cunoscute arhive oraşeneşti din Transilvania în condiţiile accesului foarte limitat la aceste izvoare istorice în acea perioadă. Ordonările ulterioare din secolul al XIX-lea şi accesul mai uşor la documente au dat posibilitatea valorificării documentelor din arhiva oraşului Braşov, puse în slujba cercetărilor istorice.

⁵² Georg V. Herrmann, *Vom Entstehen der Stadt Cronstadt*, în „Siebenbürgische Quartalschrift”. VII, Sibiu, 1801, p. 299—320.

⁵³ Josef Trausch, *op. cit.*, vol. II, p. 387—394.

⁵⁴ L. J. Marienburg, *Historische Merkwürdigkeiten aus Burzland*, în „Siebenbürgische Quartalschrift”. VII, Sibiu, 1801, p. 225—229.

⁵⁵ *Enciclopedia istoriografiei* ..., p. 136.

⁵⁶ Arh. St. Braşov, colecţia Biserica Neagră, IV.F.7.I.

⁵⁷ Oscar von Meltzl, în vol. Georg Michael Gottlieb. V. Hermann, *Das Alte und Neue Kronstadt*, I, Sibiu, 1883, p. XXXVIII—XXXIX.

⁵⁸ Georg Michael Gottlieb von Hermann, *op. cit.*, vol. II, Sibiu, 1887, 664 p.